

Heltborg Skoles historie - endnu en gang

Af Graves Petersen, 2800 Lyngby

I Sydthy Årbog 1995 er der i artiklen ”Mere om Heltborg Skoles historie” berettet om de meget besværlige undervisningsforhold i skolen, efter at børnetallet i 1860’erne var begyndt at stige kraftigt. Det nævnes, at der i 1878 var over 100 børn i skolen med kun en lærer, Gerhard Faye Kappel. Han havde været i Heltborg fra begyndelsen af 1860’erne.

Nu var det imidlertid så heldigt, at Kappel havde en søn, Johannes, der gerne ville være lærer som sin far. I 1878 var drengen i 13-14 års alderen. For at blive optaget på skolelærerseminarium dengang skulle man møde med en attest fra en forberedelseslærer på, at man under hans vejledning i mindst et år havde fulgt og deltaget i undervisningen af børn i børneskolen.

Hvad var da mere nærliggende end at få Johannes til at hjælpe sin far i skolen.

Efter lange og vidtløftige skriverier mellem skolekommissionen, sogneråd, præst og provst som udførligt er refereret i foran nævnte artikel, kom der endelig en ordning i stand ved en resolution fra ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsen af 22. oktober 1879, således ”at der gives tilladelse til foreløbig at måtte ráde bod på de nu stedfindende misforhold ved Heltborg Skole derved, at lærerens søn Johannes Kappel er faderen behjælpelig med undervisningen, indtil det viser sig, om skolens overallighed kun er midlertidig, eller den må antages at ville strække sig ud over en længere årrække”.

Set med nutidens øjne er en sådan foreløbig ordning vanskelig at forstå. Men den kan vel forklares med at vi befinner os i tiden efter nederlaget i 1866 med tabet af Sønderjylland og efterfølgende økonomiske nedgangstider, og så har det været en billig måde at klare et af skolevæsenets øjeblikkelige problemer på.

Johannes Kappel var på den måde sikret en god forberedelse til uddannelsen på seminarium, og det fremgår da også, at han har været assistent for sin far i skolen lige til han begyndte på Ranum Statsseminarium i august måned 1881.

Sognerådet behandler så skolesagen igen på et møde i Fattiggården den 9. juli 1884, og derefter omtales det, at børnetallet nu kun er 97, og at der holdes en hjælpelærer på skolen.

Ellers tærskes der åbenbart langhalm helt hen

DET KONGELIGE
SKOLELÆRER-SEMINARIUM
I RANUM

Petrus Petersen,

der nu efter et tresarigt Ophold ved Seminariet dimitterer herfra, har, skjænt han var 15½ Aar, da han blev optaget på Seminariet, dog bestandig fulgt meget godt med ved Undervisningen, den han også med Flid og Samvittighedsfuldhed har benyttet. Han har meget gode Evner og Anlæg til Skolegjerningen, og ligesom han har været en flink Elev, således er jeg overbevist om, at han også vil blive en dygtig og flittig Skolelærer.

Ranum, 25 Juli 1882.

P.C. Sørensen
Seminarieforstander

Dato mig en Formijletid at vildere, at jeg
ansæt Seminarist i Heltborg, der i 11½ Aar har
varer opført en min Skole, for at vel opført
af Kommissariat, hvil Stelle, bestedtes og sid.
lig. Sædch har vunden han salmede jægtig
til af Uddannelsen

Heltborg Skole,
25. Januar 1884.

G. F. Kappel

til 1888, hvor der endelig kommer en løsning med en ny skole i Ginnerup med en nyansat lærer og - efter besked fra ministeriet - med en forhøjelse af årslønnen fra 600 kr. til 800 kr.

Hvorvidt undervisningen i skoleåret 1881-82 er klarer af lærer Kappel alene, efter at sonnen Johannes er rejst, står hen i det uvisse, men i de efterfølgende 2 skoleår er der god hjælp at hente med en ung nyuddannet seminarist fra Ranum, Petrus Petersen. Ansættelsen som hjælpelærer i Heltborg har han åbenbart fået med den gode anbefaling fra Ranum.

Han bliver der som nævnt i 2 år - indtil 1884, og at han har skikket sig vel i sin gerning på skolen, kan man se af de anbefalinger fra den gamle lærer Kappel og fra sognepræsten i Visby og Heltborg, som han vedlægger sin ansøgning om fast ansættelse som enelærer ved Hov Skole - 40 km mod nordøst - stadig i Thy og til en egn næsten lige så smuk som Heltborg med udsigt over Visby bredning, men nærmere en af Limfjordens mange afgreninger nemlig Lønnerup Fjord.

Nu er der jo ikke noget mærkeligt i, at et ungt menneske vil frem i livet og være sig selv, men man aner, at der nok også har været økonomiske

Hvor, Petrus Petersen, der nu i 1½ Aar har været ansat som Hjælpelærer ved Heltborg Skole, er mig begejstret over at hører dit. dygtige og flid.

lyt menneske, der har fået et godt Lærerhuus til Skolegjennemgang og som vidste spænd på din Udvikling, hvorfor jeg givne herved autocafes henvi

det Bedste i Aaledning af, at han sæger sig en fast Aufstødt.

Kistj Præstegård d. 7 Januar 1884.

Chr. Stigge
Pogymniet, Kistj Heltborg.

Kaldbrev

Iver Emil Herman William Unsgaard, Kammerherre og Amtmand over Thisted Amt, Ridder af Dannebrog, og Nicolai Wilhelm Rohde, Sogneprest for Thisted og Tilsted Menigheder og Prost for Hundborg og Hillerslev Herreder, Ridder af Dannebrog og Jasper Hornstrup, Proprietær til Mogelvænggaard, Amtsraadsmedlem og Dannebrogsmand gjøre vitterligt:

at vi som Direktører for Skolevesenet i Hundborg-Hillerslev Herredes Provsti i Overenastemmelse med Skoleordningen under § 5^e denne Maaned have kaldet og besikket, ligesom vi og hermed kalde og besikkje Hjælpelærer ved Heltborg Skole, Seminarist Petrus Petersen, som ved den i Aarhus 1 August Maaned 1882 afholdte Skolelærerexamens erholdt Hovedcharacteren "Meget duelig" til at være Skolelærer i Hou, Sennels Sogn.

Thi skal han ifølge sin Embedsed, som han har afsløgget for Stiftets Biskop, til hvem han har at henvende sig for at erholde den befalede Kollats, dette sit Embede med tilberlig Flid og Troskab forestaae og betjene og fornemmelig med christelig Retsindighed antage sig Ungdommens Undervisning i Christendom samt anden nyttig Kundskab paa den Maade som den i Skoleordningen af 29 Juli 1814 angivne Instiux samt den senere Lovgivning befaler. I det Hele rette sig efter hans Majestats Love og Anordninger, bevidne sine Foresatte sin tilberlige Agelse og Lydighed, og baade i og udenfor Embedet face sit Levned, som det en christelig Skolelærer eigner og an-

staaer.

Derfor nyder han den Lon, som efter den approberede Plan og senere Resolutioner er tillagt Skolelærerenbedet i Hou, samt faar Adgang til alle de Rettigheder, som Loven af 8de Marts 1856 hjemler.

Skoledirektionen for Hundborg og Hillerslev
Herreder den 14 Juli 1884

Unsgaard

N.W.Rohde

J.Hornstrup

årsager til skiftet, jævnfør den foran omtalte besked i 1888 fra ministeriet om en forhøjelse af årlønnen til den nyansatte lærer i Ginnerup med 1/3. Hvorom alting er, hjælpelæreren i Heltborg får ansættelsen som enelærer i Hov, som det fremgår af kaldbrevet, og han skal som 20-årig enelærer begynde der i august måned 1884.

Fra 1879-81 havde Kappel altså hjælp i Heltborg af sin søn Johannes og fra 1882-84 af lærer Petersen, der var knap 1 år ældre end Johannes. Hvordan man klarede sig i de fire år fra lærer Petersens afrejse til den nye skole i Ginnerup kommer til i 1888 er ikke oplyst. De to unge mennesker lærte iøvrigt hinanden at kende

det ene år 1881-82, de var sammen i Ranum, og de holdt forbindelsen med hinanden vedlige i alle årene derefter.

Det gjorde også alle de 25 seminarister, der tog afgangeksamen fra Ranum Statsseminarium i 1882, idet det, inden de tog afsked med hinanden, var enedes om at udsende en brevbog, som de kaldte "Ungdomsvennen". Den bestod af kollegiehefter som cirkulerede imellem dem, og hvori hver enkelt gav sit personlige bidrag om dagens og årets begivenheder og bragte bud fra hjem til hjem. Når et heftet var udskrevet, blev der fortsat i et nyt; det nærmest foregående, fyldte heftet fulgte altid med det nye, så man undgik at gentage, hvad man tidligere havde berettet. Hvem der samlede de udskrevne kollegiehefter, der som nævnt blev kaldt "Ungdomsvennen", har det ikke været muligt at opspore. De må repræsentere et interessant kulturelt bidrag til folkeskolens læreres liv og vilkår igennem alle de 60 år, "Ungdomsvennen" eksisterede.

Her kan der være anledning til at referere, hvad Petrus Petersen bl.a. skrev i sit sidste bidrag til "Ungdomsvennen":

"I disse dage blev min trofaste Ven Førstelærer Joh. Kappel (forhen Hurup i Thy) bortkaldt efter nogen Tids Svaghed. I husker ham nok; han var i 1.ste. Klasse, da vi var i 3.die klasse paa Seminariet i Ranum. Jeg var Hjælpelærer hos hans Fader, Lærer G. F. Kappel i Heltborg i Thy i 2 Aar, og i den Tid grundlagdes vort Venskab, der vedvarede til

Døden skilte os ad. Hans Hustru, der var Datter af Lærer Rudbeck i Overlade, døde for 2½ Maaned siden; de var begge ca. 77 år. De havde 14 børn, 2 døde som smaa og fire som voksne af Tuberkulose. Vi var Nabolærere i ca. 18 Aar, og som Pensionister var vi Nabober i 1 Aar i Thisted. Han var en begavet og frisindet Mand, der havde sine Meningers Mod og talte frisk fra Leveren uden Sordin, vi var som regel enige og havde mange interessante Samtaler; jeg savner ham meget. Han var en Mester i at skrive Breve; men for 2½ Aar (siden) faldt han på Gaden i det glatte

Føre; fra den Tid af var han ude af Stand til at skrive; men jeg blev desuagtet ved med at skrive Breve til ham, hvad han var meget glad for. Hans Hustru og Datter skrev til mig og underrettede mig om hans Tilstand".

Dette er skrevet den 1. juli 1942. Petrus Petersen døde den 18. august 1943, et par dage efter at han netop havde modtaget sidste sending af "Ungdomsvennen", som han altså ikke nåede at give et nyt bidrag til. Der var da endnu 4 tilbage af det gamle hold seminarister af årgang 1882 fra Ranum Statsseminarium.

Kilde: Sydthy Årbog 1997, side 64-67.

DET KONGELIGE
SKOLELÆRER-SEMINARIUM
I RANUM.

96
Petrus Petersen,

Iste min aften at brænderigt op
fald med minniemi at din stand
jeg føde, jeg offrædt jævne dage med
15½ års, der jævne blæs op hævet nu
minniemi til dag langvarig fulgt
mængt godt med mit mit Petrus
minniemi, der jævne opfører med
stiftet minniemi bligfæst fællesfæst føde
hængt med jævne dage mængt godt
fællesfæst med Petrus til stiftet opfæst
minniemi, jeg ligefrem jævne fæst
med mit jævne dage ligefrem
med jævne dage ligefrem.

Ranum, 23. juli 1882.

Petrus Petersen,
Seminariepræsident.